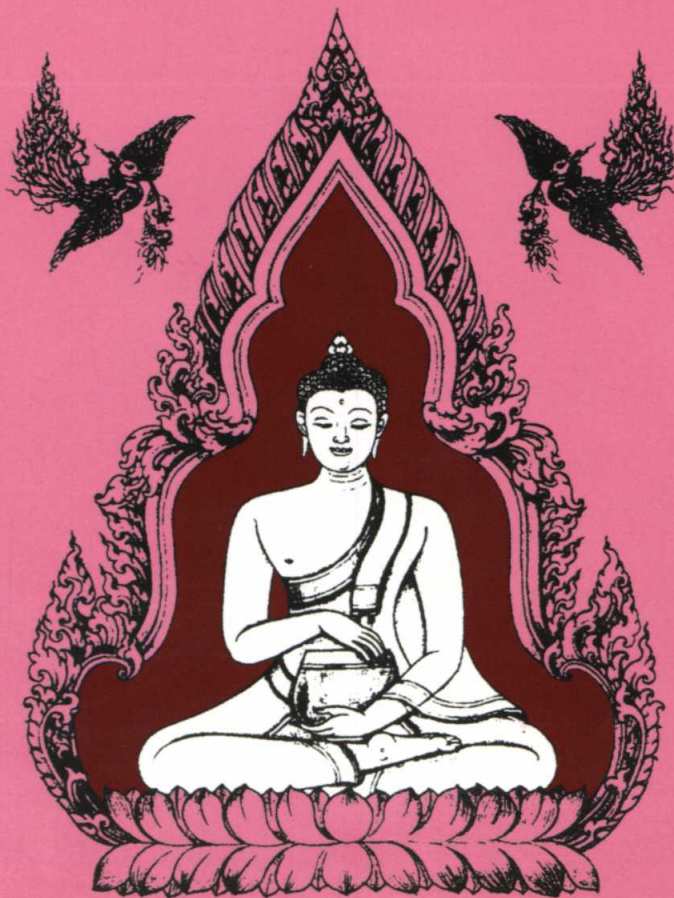
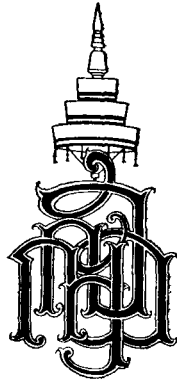

ชุดความรู้เรื่องพระทุกศาสนา

ศิลป์ในพระพุทธรศาสนา

พระนิพนธ์ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช
วัดบวรนิเวศวิหาร

ศาลาในพระพุทธศาสนา

พระนิพนธ์

สมเด็จพระญาณสังวร

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ศิลป์ในพระพุทธศาสนา

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน),
ศิลป์ในพระพุทธศาสนา.-- พิมพ์ครั้งที่ 4.--

กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2553

22 หน้า

1. ศิลป์.-- 2. ธรรมเทศนา.

I. ชื่อเรื่อง.

294.318

ISBN : 974-580-812-1

© สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

พิมพ์ครั้งที่ ๔/๒๕๕๓ จำนวนพิมพ์ ๒,๐๐๐ เล่ม

ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

นายจิรายนต์ สังฆสุวรรณ

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย

๑๒๔ หมู่ ๓ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา

อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

โทร. ๐-๒๘๐๐-๒๓๗๓-๔

คำนำ

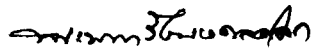
มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีนโยบายที่จะจัดพิมพ์หนังสือทางพระพุทธศาสนาเพื่อประชาชนทุกระดับชั้นสามารถอ่านศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับคำสอนของพระพุทธศาสนาได้โดยง่าย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประพฤติปฏิบัติให้เกิดสันติสุขแก่ชีวิตและสังคม ทั้งจะเป็นการช่วยกันดำรงและส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้มั่นคงสถาพรสืบไปด้วย

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ได้พิจารณาเห็นว่า พระนิพนธ์ของเจ้าพระคุณสมเด็จพะญาณสังวร สมเด็จพะสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เหมาะสมเป็นอย่างยิ่งที่จะจัดพิมพ์เผยแพร่ตามนโยบายดังกล่าว เพราะเป็นบทพระนิพนธ์ที่ประกอบด้วยเนื้อหาสาระครบถ้วนบริบูรณ์ และอ่านเข้าใจง่ายสำหรับผู้อ่านทุกระดับ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ จึงได้เลือกสรรมาจัดพิมพ์เผยแพร่เป็นชุด ๆ เป็นลำดับไป

เรื่องศีลในพระพุทธศาสนาที่จัดพิมพ์ขึ้นครั้งนี้ ปรับปรุงมาจากธรรมบรรยายของเจ้าพระคุณสมเด็จพะสังฆราช ที่ทรงสอนพระนวกภิกษุ วัดบวรนิเวศวิหาร ในพรรษากาล ๒๕๓๓ โดย

ข

คัดเลือกตัดตอนมาเฉพาะส่วนที่เห็นว่าจะทำให้ผู้อ่านได้ความรู้ความเข้าใจเรื่องศีล ตามหลักคำสอนและตามความมุ่งหมายทางพระพุทธศาสนา มีเนื้อหาไม่ยาก และไม่ง่ายจนเกินไป ทั้งไม่ยาวและไม่สั้นจนเกินไปด้วย แต่ก็มีเนื้อหาเพียงพอที่จะทำให้ผู้อ่านได้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องศีลเป็นอย่างดี เป็นพื้นฐานที่จะศึกษาในรายละเอียดต่อไปได้

(พระมหารัชชมงคลดิลก)

ผู้อำนวยการ

มหามกุฏราชวิทยาลัย

กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

สารบัญ

ความหมายของศีล	๑
ศีลคู่กับวินัย	๓
ประโยชน์ของการบัญญัติวินัย	๔
ความหมายของสิกขาบท	๖
ปฏิบัติตามสิกขาบทคือรักษาศีล	๗
ศีลนိลลย	๑๐
ศีลเป็นสรณะ	๑๑
ศีลเป็นเสมือนรั้วกันความชั่ว	๑๒
ศีลคือความปกติกาย ปกติวาจา ปกติใจ	๑๓
ความสงบ ความเป็นปกติ เป็นตัวศีล	๑๕
ศีลที่เป็นบารมีในจริยาปฏิภาณ	๑๖
ศีลบารมี ๓ ชั้น	๑๗

ศีลในพระพุทธศาสนา

ความหมายของศีล

คำว่า “ศีล” นั้น ได้แก่เจตนาที่เป็นเหตุงดเว้น อย่างหนึ่ง หมายถึงเจตสิก คือเจตนางดเว้น หรือความงดเว้นนั่นเองที่บังเกิดขึ้นในใจ หมายถึง สังวรโร หรือ สังวร คือความสำรวมระวัง หมายถึง อวีติกกมะ ความไม่ละเมิด คือความที่ไม่ล่วงละเมิด ท่านอธิบายความหมายถึงว่า ความตั้งกายกรรมเป็นต้นไว้ด้วยดี หมายถึงว่า ความดำรงหรือทรงกุศลธรรมทั้งหลาย โดยเป็นที่ตั้งของกุศลธรรมทั้งหลาย และศัพท์ว่าศีลนั้น มีความหมายถึง “สัระ” ที่แปลว่าสูงสุด “สัระ” ที่แปลว่า เงื่อนต้น “สัตละ” ที่แปลว่าเย็น “สัระ” ที่แปลว่า ควรเสพ เป็นต้น

แม้ศีลจะมีอรรถคือเนื้อความและมีศัพท์ที่จะพึงแปลไปได้หลายอย่าง แต่ก็มีลักษณะเป็นอันเดียว คือความเป็นปกติเหมือนอย่างว่ารูปที่ตาเห็นแตกต่างกันหลายอย่าง แต่ก็มีลักษณะที่เป็นสิ่งที่พึงเห็นได้ด้วยตาเพียงอย่างเดียว ลักษณะที่เป็นอันเดียวกันของศีลคือความเป็นปกติ ก็ควรจะมีความหมายครอบคลุมถึงทั้งกายวาจาใจ คือความเป็นปกติกาย ปกติวาจาปกติใจ โดยทั่วไปมักจะอธิบายกันแต่เพียงเป็นความปกติกาย ปกติวาจา

แต่ก็ควรที่จะถึงใจด้วย เทียบอย่างกรรมบถคือทางของกรรม การงานที่กระทำด้วยเจตนาคือความจงใจ ก็แบ่งเป็นกายกรรม วจีกรรม มโนกรรม ทั้งฝ่ายอกุศลและทั้งฝ่ายกุศล แม้ทางใจเองเมื่อปรากฏเป็นกิเลสอย่างแรง ดังที่แสดงไว้ในกรรมบถนั้น ในฝ่ายที่เป็นอกุศล คือ เมื่อถึงอภิขมา ความโลภเพ่งเล็ง ทรัพย์สมบัติของผู้อื่นมาเป็นของตน เป็นพยาบาล ความปองร้ายหมายทำลายล้าง เป็นมิจฉาทิฎฐิ ความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม ดังเช่นเห็นว่าบาปบุญไม่มี และเหตุแห่งสุขทุกข์ต่างๆ ที่เป็นบาปเป็นบุญไม่มี มารดาบิดาไม่มี เป็นต้น เมื่อเป็นความเห็นที่ผิดจากทำนองคลองธรรมดังนี้ ก็จัดเป็นมโนกรรม คือเป็นการงานที่กระทำทางใจเป็นอกุศล เพราะฉะนั้น กรรมคือการงานที่กระทำทางใจนี้จึงมีได้ เมื่อมีมโนกรรมได้ มโนกรรมก็จัดอยู่ในประเภทของศีลคือ ความที่เว้นจากมโนกรรมที่เป็นฝ่ายกุศลก็จัดเป็นศีล เช่น เดียวกับเว้นจากกายกรรมที่เป็นอกุศล เว้นจากวจีกรรมที่เป็นอกุศลก็จัดเป็นศีล และเมื่อมีมโนกรรมที่เป็นอกุศล มีวจีกรรมที่เป็นอกุศล ก็จัดเป็นการละเมิดศีล เพราะฉะนั้น แม้กรรมที่เป็นไปทางใจก็มีอยู่ดังที่กล่าวมานี้

ฉะนั้น เจตนาคือศีลจึงมีความหมายถึงเจตนาคือความงดเว้นจากกายกรรม วจีกรรม มโนกรรมที่เป็นอกุศล ที่เป็นบาปเป็นทุจริตทั้งหมด และอรรถคือเนื้อความที่เป็นอันเดียวกัน

ของศีลคือความเป็นปกติ จึงมีความหมายถึงความปกติกาย
ปกติวาจา ปกติใจด้วย ครบทั้ง ๓

ศีลคู่กับวินัย

ศีลนี้คู่กันอยู่กับวินัย วินัยนั้นเป็นพระบัญญัติของ
พระพุทธเจ้า แบ่งออกโดยย่อเป็น ๒ ก่อน คืออาคารียวินัย
วินัยสำหรับคฤหัสถ์ อนุคารียวินัย วินัยสำหรับบรรพชิต
อาคารียวินัย วินัยสำหรับคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนนั้น ก็ได้แก่สิกขา
บทที่ทรงบัญญัติไว้สำหรับคฤหัสถ์ ๕ ข้อบ้าง ๘ ข้อบ้าง ส่วน
อนุคารียวินัย วินัยที่ทรงบัญญัติไว้สำหรับบรรพชิตผู้ไม่มีเรือน
ก็ได้แก่สิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้สำหรับภิกษุที่มากในพระปาติโมกข์
๒๒๗ สิกขาบท สำหรับสามเณรก็ ๑๐ สิกขาบท วินัยจึงมี
จำแนกข้อว่ามีที่ข้อตามที่ทรงบัญญัติไว้ดังนี้ และเมื่อรับปฏิบัติ
ในพระวินัยที่ทรงบัญญัติไว้นี้ สำหรับเป็นคฤหัสถ์ถ้ารับพระ
บัญญัติ ๕ ข้อ ก็เรียกว่าศีล ๕ ๘ ข้อก็เรียกว่าศีล ๘ เมื่อรับ
พระบัญญัติ ๒๒๗ ข้อก็ชื่อว่าศีล ๒๒๗ รับพระบัญญัติ ๑๐
ข้อก็เรียกว่าศีล ๑๐ ฉะนั้น ความเป็นศีลจึงบังเกิดขึ้นตามความ
ถือปฏิบัติตามพระวินัยหรือตามวินัยดังกล่าว เฉพาะลำพังศีล
เองนั้นไม่มีข้อ แต่มีลักษณะดังที่กล่าวมาแล้วรวมๆ จนถึงมี
ลักษณะเป็นอันเดียว คือความปกติกายวาจาใจเป็นลักษณะ

ดังที่กล่าวนั้น วินัยจึงคู่อยู่กับศีลดังนี้ โดยที่ไม่แยกออกจากกัน ต้องประกอบอยู่ด้วยกัน

ประโยชน์ของการบัญญัติวินัย

พระพุทธเจ้าทรงประกาศพระพุทธศาสนานั้น ในชั้นแรก ยังมีได้ทรงบัญญัติพระวินัย แต่ในต่อมาจึงทรงบัญญัติพระวินัย และข้อที่ทรงบัญญัติพระวินัยนั้น ก็เพราะเมื่อพระภิกษุทั้งหลาย มีมากขึ้น อาสวัฏฐานियธรรม คือธรรมะทั้งหลาย ซึ่งเป็นที่ตั้งของอัสวกิเลส กิเลสที่ดองสันดานมีมากขึ้น อาทิ จำนวนพระมีมากขึ้น ลาภผลสักการะต่างๆ มีมากขึ้นเป็นต้น พระภิกษุเอง จึงมีความประพฤติที่ปรากฏออกทางกายทางวาจาที่ไม่ดีไม่งามต่างๆ เพราะฉะนั้น อาศัยอำนาจประโยชน์ที่ต้องการ ๑๐ ข้อ จึงได้ทรงบัญญัติพระวินัย คือ

๑. ทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อความตั้งอยู่ด้วยดีแห่งสงฆ์ คือหมู่ของภิกษุทั้งหลายที่ดีงาม
๒. ทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อความที่สงฆ์คือหมู่ภิกษุทั้งหลายอยู่ผาสุก
๓. ทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อข่มบุคคลทั้งหลายที่เกื้อยาก อันหมายความว่าที่เป็นอสังขี คือไม่มีความละอายใจ จึงประพฤติสิ่งที่ไม่สมควรต่างๆ

๔. ทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อความอยู่มาสุกของภิกษุทั้งหลายซึ่งมีศีลเป็นที่รัก

๕. ทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อความสำรวมระมัดระวังอาสวะคือกิเลสต้องสันดานทั้งหลายที่เป็นไปอยู่ในปัจจุบัน

๖. ทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อละ ทำลายอาสวะคือกิเลสที่ตองสันดานทั้งหลายที่เป็นสัมปรายะ ที่เป็นไปในภายใน

๗. ทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อความเลื่อมใสของบุคคลทั้งหลายผู้ยังไม่เลื่อมใส

๘. ทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อความที่บุคคลผู้เลื่อมใสแล้ว มีความเลื่อมใสยิ่งขึ้น

๙. ทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อความตั้งอยู่ของพระสังฆกรรม

๑๐. ทรงบัญญัติพระวินัยเพื่ออนุเคราะห์ คือปฏิบัติวินัยเอง คือปฏิบัติการทำจัดโทษทางกายทางวาจาโดยตรง ทำให้บังเกิดความเรียบร้อยตั้งงามทางความประพฤติขึ้นในหมู่

พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยเพื่ออำนาจประโยชน์ทั้ง ๑๐ ประการดังที่กล่าวมานี้ เพราะฉะนั้น ผู้สมทานศีล เช่น สมทานศีล ๕ สมทานศีล ๘ ก็สมทานวินัยนั่นเอง ๕ ข้อ ๘ ข้อ หรือสมทานศีล ๑๐ ก็สมทานวินัย ๑๐ ข้อ นั่นเอง ส่วนวินัยของภิกษุคือสิกขาบทที่มาในพระปาติโมกข์ ๒๒๗ ข้อ นั้น ไม่ได้สมทานทีละข้อเหมือนอย่างศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐

แต่ชื่อว่าสมาทานด้วยการที่เข้ามาอุปสมบทเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา เพราะพระวินัยที่มาในพระปาติโมกข์ ๒๒๗ ลิกขาบทนั้น เป็นวินัยที่ทรงบัญญัติขึ้นสำหรับภิกษุ ฉะนั้น เมื่อสำเร็จเป็นภิกษุขึ้นแล้วจากการอุปสมบท ก็ชื่อว่าต้องปฏิบัติวินัย ๒๒๗ ลิกขาบทนี้โดยอัตโนมัติ โดยไม่ต้องสมาทานทีละข้อ

ความหมายของลิกขาบท

คำว่า “ลิกขาบท” นี้แปลว่าบทของการศึกษา และคำว่า บท นั้นแปลว่าทางก็ได้ แปลว่าก้าวก็ได้ ทางก็คือว่าทางแห่งการศึกษา ก้าวก็คือว่าก้าวของการศึกษา สำหรับในความหมายทางร่างกาย บทกับบาทมาจากมูลธาตุเป็นอันเดียวกัน คำว่าบาทนั้นแปลว่า เท้า ก็ใช้สำหรับเดิน จะไปไหนก็ใช้เท้าเดิน เพื่อให้ถึงที่ๆ ต้องการจะไป เพราะฉะนั้น มูลธาตุของคำว่าบทหรือบาทจึงแปลว่าการถึง หรือการให้ถึงด้วยการเดินไปตามทางทีละก้าวๆ ลิกขาบทหรือบทของลิกขา ก็คือว่าทางเดินหรือว่าการเดินเพื่อให้ถึงไปที่ละก้าวๆ ของการศึกษา อันแสดงว่าลิกขาหรือศึกษานี้ เป็นสิ่งที่จะต้องเดินไปปฏิบัติไปที่ละก้าว เพื่อให้ถึงจุดหมายของการศึกษา และการที่ปฏิบัติไปที่ละก้าวๆ โดยลำดับนี้เรียกว่าลิกขาบท เพราะลิกขาบทที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติขึ้นสำหรับที่จะให้เดินไปที่ละก้าวๆ เพื่อให้ถึงจุดหมายของการศึกษา

จึงเป็นข้อที่จะต้องปฏิบัติอยู่เสมอ จะเดินเพียงก้าวเดียวนั้น
แล้วก็หยุดเสียก็ไม่ถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา จะต้องเดิน
เรื่อยไป แต่ก็เดินไปที่ละก้าวๆ โดยลำดับ เหมือนอย่างลิกขา
บาทข้อหนึ่งๆ ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ จะสำหรับคฤหัสถ์
ก็ตาม สำหรับบรรพชิตก็ตาม ก็ต้องปฏิบัติกันอยู่เป็นประจำ
ไม่ใช่ว่าปฏิบัติวันเดียวแล้วไม่ต้องทำอีก ก็ต้องปฏิบัติเรื่อยๆ ไป
ทุกวัน เมื่อเป็นดังนี้ จึงจะถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา ซึ่งจุด
มุ่งหมายของการศึกษานี้ก็ได้แก่วิมุตติ ความหลุดพ้นหรือ
นิพพาน ตามจุดมุ่งหมายสูงสุดในพุทธศาสนา เมื่อยังไม่บรรลุ
วิมุตติ ไม่บรรลุนิพพาน ก็ต้องปฏิบัติเดินกันเรื่อยไป จะหยุดก็
ไม่ได้ อันนี้เป็นความหมายตรงของคำว่าลิกขาบาท

ปฏิบัติตามลิกขาบาทคือรักษาศีล

คราวนี้การปฏิบัติตามลิกขาบาทที่พระพุทธเจ้าทรง
บัญญัติไว้เรียกว่าศีล และก็เรียกจำแนกศีลว่ามีกี่ข้อๆ ก็ตามก็
คือปฏิบัติตามลิกขาบาทอย่างนั้นๆ ก็ข้อ เช่นว่าปฏิบัติตามลิกขา
บาท ๕ ข้อ อย่างคฤหัสถ์ก็เรียกว่าศีล ๕ ๘ ข้อก็เรียกว่าศีล ๘
สำหรับฝ่ายบรรพชิตนั้น สำหรับสามเณร ๑๐ ข้อ ก็เรียกว่าศีล
๑๐ สำหรับภิกษุ ๒๒๗ ข้อก็เรียกว่าศีล ๒๒๗ ดังนี้ และคำว่า
ศีลนี้แปลอย่างหนึ่งว่าปกติ และก็ยังมีความแปลอย่างอื่นอีก อันมี

ความหมายว่า ต้องการที่จะให้ปฏิบัติตามลักษณะนั้นจนเป็นปกติ อย่างเช่นว่าลักษณะบัญญัติว่า ให้เว้นจากการฆ่าก็ให้เว้นจากการฆ่าได้เป็นปกติ ให้เว้นจากการลักก็ให้เว้นจากการลักได้เป็นปกติ ต้องการจะให้ปฏิบัติ ให้เป็นปกติ แต่ว่าในการที่จะปฏิบัติได้เป็นปกตินั้น ก็จะต้องมีวิธีคือความตั้งใจงดเว้นจากข้อที่บัญญัติไว้ว่าให้งดเว้นจากสิ่งนั้นๆ วิธีนี้จึงเป็นหัวใจของศีล และก็มีสิ่งประกอบก็คือ นอกจากงดเว้นจากข้อที่ทรงบัญญัติไว้ให้งดเว้น ก็ต้องปฏิบัติในข้อที่ทรงบัญญัติให้ปฏิบัติด้วย อย่างเช่นสำหรับภิกษุ ทรงบัญญัติไว้ให้งดเว้นจากข้อนั้นๆ ส่วนหนึ่ง และทรงบัญญัติว่าให้กระทำอย่างนั้นๆ ส่วนหนึ่ง เมื่อทรงบัญญัติให้เว้นก็เว้น ทรงบัญญัติให้ทำก็ทำ แปลว่าจะต้องมีความเชื่อฟัง และเมื่อมีความเชื่อฟังดังนี้ ก็จะทำให้งดเว้นในข้อที่ทรงบัญญัติให้งดเว้น กระทำในข้อที่ทรงบัญญัติให้กระทำได้ดังนี้เรียกว่าศีล และเมื่อจะกล่าวโดยสรุปก็ยังมีอีกข้อหนึ่งคือว่า ทรงบัญญัติให้ไปในที่ที่ควรไป ไม่ไปในที่ที่ไม่ควรไป ก็เชื่อฟังตามที่ทรงบัญญัตินั้น

ฉะนั้น ในบาลีที่แสดงอธิบายศีลสำหรับภิกษุต่างๆ ไป จึงมักจะใช้คำอธิบายว่า ปาติโมกฺขสํวรํสุโต สํรวมแล้วด้วยความสํรวมระวังในพระปาติโมกข์ อาจารย์โคจรสมฺปนฺโน ถึงพร้อมด้วยอาจารย์คือความประพฤติและโคจรโคจรคือที่เกี่ยวไป

ดังนั้น คำว่าสำรวมด้วยความสำรวมในพระปาติโมกข์นั้นก็ไต่แก่ความที่ตั้งใจสำรวมปฏิบัติตามสิกขาบทบัญญัติ ๒๒๗ ข้อที่เรียกว่าปาติโมกข์ คือเป็นพระบัญญัติที่เป็นข้อสำคัญ เป็นเบื้องต้นของพรหมจรรย์ อาจารย์โคจรสมฺปนฺโน ถึงพร้อมด้วยอาจารย์คือมรรยาท โคจรคือที่เกี่ยว ก็หมายความว่าถึงพร้อมด้วยความประพฤติดีงามต่างๆ ดังที่ทรงบัญญัติเป็นข้อวัตรปฏิบัติต่างๆ ที่มานอกพระปาติโมกข์ทั้งหลาย ดังที่ประมวลไว้ในวินัยมุขเล่ม ๒ ถึงพร้อมด้วยโคจรคือที่เกี่ยว คือเกี่ยวไปในที่ๆ ควรเกี่ยวไป ซึ่งเมื่อกกล่าวโดยสรุปแล้วก็คือว่า เดินยืนนั่งนอนในที่ๆ ควรเดิน ควรยืน ควรนั่ง ควรนอนทั้งหลาย ในที่ที่ทั้งปวง เหล่านี้รวมอยู่ในคำว่าศีล

เพราะฉะนั้น คำว่าศีลนั้นจึงหมายถึงความที่มีวิริติ-เจตนา ความตั้งใจดเว้นข้อที่ทรงบัญญัติให้งดเว้น ให้ประพฤติในข้อที่ทรงบัญญัติให้ประพฤตินั้นๆ เช่น ในอาจารย์ มรรยาททั้งหลายที่ดีงามทั้งปวง เช่น เกี่ยวแก่การนุ่งห่ม การประกอบกิจวัตรอื่นๆ ทั้งหลาย และให้เกี่ยวไปในที่ที่ควรเกี่ยวไป ไม่ไปในที่ๆ ไม่ควรไป สำเร็จอิริยาบถทั้ง ๔ ในข้อที่ควรสำเร็จอิริยาบถทั้ง ๔ ศีลจึงเป็นข้อปฏิบัติสำหรับให้มีวินัยสำหรับตนเอง เป็นความเรียบร้อยงามสำหรับตนเองด้วย เป็นความเรียบร้อยสำหรับหมู่คณะด้วย และเมื่อเป็นดังนี้ ก็เป็นข้อกำจัด

โทษทางกายทางวาจาทั้งหลาย ตลอดจนถึงทางจิตใจ เป็นข้อ
แนะนำที่ดีงามสำหรับความประพฤติที่ดีงามทางกาย ทางวาจา
ท่านจึงเปรียบเทียบเหมือนอย่างว่าเป็นเครื่องประดับอันประเสริฐใช้
ประดับกายประดับวาจาให้งดงาม

ศีลนิสัย

เมื่อได้ปฏิบัติในศีลอยู่เป็นอาจินทีย่อมจะทำให้เกิด
ความคุ้นเคยในศีล จะทำให้สามารถปฏิบัติในศีลจนเป็นปกติ
ความประพฤติได้ดังนี้เรียกว่า ศีลนิสัย คือมีศีลเป็นนิสัยที่อาศัย
มีศีลเป็นवासนาคือมีศีลที่อยู่ตัวคงที่คงตัว มีศีลเป็นสันดานคือ
เป็นเครื่องสืบต่อในจิตใจที่ดีงาม แต่ว่าจะปฏิบัติถึงขั้นนี้ได้นั้น
ก็ต้องประสบทุกข์ในการปฏิบัติศีลมาน้อยหรือมาก เพราะว่า
การปฏิบัติในศีลดังกล่าวนั้นเป็นการปฏิบัติขัดต่อตัณหาคือ
ความดิ้นรนทะยานอยากในจิตใจที่ทุกคนมีอยู่ ศีลทุกข้อย่อม
เป็นสิ่งที่ขัดคอตัณหาทั้งนั้น เป็นสิ่งที่กั้นประตูดัณหาทั้งนั้น ไม่
ให้ตัณหาออกไปได้ เมื่อเป็นดังนี้ ตัณหาที่มีอยู่ก็ดิ้นชุกชลัก
อยู่ในใจ ก็ทำให้เป็นทุกข์กัลลัฏฐัมเดือดร้อน อันนี้แหละจะต้อง
ใช้สติใช้ปัญญากำหนดให้รู้จักอริยสัจ ที่เป็นขั้นมูลฐาน คือจะ
ต้องกำหนดที่ใจของตนเองว่า ถ้าหากว่าได้รับความอึดอัดเดือด
ร้อนเพราะการปฏิบัติในศีลดังนี้ ก็ไม่ใช่เป็นโทษของศีล ศีลไม่

ได้เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ แต่ว่าเป็นโทษของตัณหาในจิตใจนั่นเอง ตัณหาเป็นตัวทุกข์สมุทัย เหตุให้เกิดทุกข์ เพราะฉะนั้น ทุกข์ทั้งหลายที่ได้รับในการปฏิบัติศีลนั้นเกิดจากตัณหาเป็นเหตุ ตัณหาที่ดิ้นขลุกขลักอยู่ในจิตใจเพราะออกไม่ได้ มีศีลกันอยู่ทุกทางที่ตัณหาจะออกไป ก็กำหนดให้รู้จัก และเมื่อเป็นดังนี้แล้ว ก็ได้รู้จักอริยสัจ ๒ ข้อ คือรู้จักทุกข์และรู้จักสมุทัย เหตุให้เกิดทุกข์ขึ้นศีล และเมื่อได้ตั้งใจไม่ยอมแพ้ต่อตัณหา ใช้ขันติ ความอดทน ใช้สติ ใช้ปัญญา ตลอดจนถึงตั้งใจอบรมสมาธิ อบรมปัญญาที่ยิ่งๆ ขึ้นไป แปลว่าไม่ยอมแพ้ ตัณหานั้นก็จะต้องสงบไปเอง เพราะว่าเมื่อบุคคลไม่แพ้แล้ว ตัณหาก็ก็นั่นก็แพ้คือสงบไปเอง จิตก็สงบ ไม่ต้องไปทำอะไรตามตัณหา แต่ให้รู้จักมีขันติ มีสติปัญญา มีสมาธิเหล่านี้ ตัณหาก็จะต้องแพ้ ต้องสงบดับลงไป

ศีลเป็นสรณะ

เมื่อตัณหาสงบดับลงไป นั้นแหละเป็นตัวทุกข์นิโรธ ความดับทุกข์ และก็ต้องรู้จักว่าข้อปฏิบัติต่อสู้กับตัณหาจนตัณหาต้องแพ้ไป นั้นแหละเป็นตัวมรรคทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ เป็นอันว่าได้รู้จักอริยสัจอีก ๒ ข้อ คือ ข้อทุกข์นิโรธ และข้อมรรคในขั้นศีล นี่เป็นตัวสติปัญญาในขั้นนี้ และศีลนี้เอง

ก็จะมาเป็นสภาวะคือที่พึง เรียกว่ามีธรรมะคือศีลเป็นที่พึง และ
 ตนเมื่อมีศีลอยู่ ก็ชื่อว่าตนเป็นที่พึงของตนได้ในขั้นศีลนี้ เพราะ
 ฉะนั้น จึงชื่อว่ามีธรรมะคือศีลเป็นที่พึง และก็มีตนเป็นที่พึง
 ด้วยในขั้นศีลนี้ พระพุทธเจ้าพระสงฆ์ก็มาเป็นที่พึงทั้งหมด
 เพราะฉะนั้นก็ต้องกำหนดให้รู้ดังนี้ และก็ต้องกำหนดให้รู้ด้วย
 ตนเองที่ตัวเอง ต้องปฏิบัติที่ตัวเอง ตั้งใจรู้ ตั้งใจปฏิบัติอยู่ก็
 สามารถจะทำได้

ศีลเป็นเสมือนรั้วกันความชั่ว

การรักษาศีลเป็นที่รู้สึกกันโดยมากกว่า เหมือนเป็นการ
 สร้างรั้วล้อมตนเอง ศีลยิ่งมากข้อ ก็ยิ่งเหมือนรั้วที่แน่นหนา
 แข็งแรง และยังมีวงแคบ จะทำอะไรจะไปไหนก็ล้วนแต่มีข้อ
 ห้ามทั้งนั้น เมื่อรู้สึกดังนี้จึงไม่พอใจจะรักษาศีล ประารถนาที่
 จะทำอะไรไปข้างไหนตามความพอใจ มีเรื่องเล่าในอรรถกถา
 ธรรมบทว่า

ภิกษุรูปหนึ่งรู้สึกกว่าวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้มี
 เป็นอันมาก ไม่อาจที่จะรักษาให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ได้ มีความเบื่อ
 หน่ายหมดกำลังใจ พระพุทธเจ้าได้ทรงเรียกภิกษุนั้นไปตรัสถาม
 ว่าสามารถจะรักษาเพียงข้อหนึ่งได้หรือไม่ ภิกษุนั้นก็กราบทูลว่า
 ถ้าเพียงข้อเดียวก็สามารถ พระพุทธเจ้าตรัสสอนว่า ถ้าอย่างนั้น

ก็ให้รักษาจิตของตน เมื่อสามารถรักษาจิตของตนได้เพียง
ข้อเดียว ก็สามารถรักษาข้ออื่นๆ ได้ทั้งหมด ภิกษุผู้นั้นได้ปฏิบัติ
ตามพระพุทธโอวาท ก็สิ้นความอึดอัดรำคาญ สามารถรักษา
พระวินัยให้บริสุทธิ์บริบูรณ์

อันที่จริงจะเปรียบเทียบเหมือนอย่างรั้วล้อมก็ได้ แต่
หมายความว่าล้อมมิให้ความชั่วเข้ามา เหมือนอย่างรั้วล้อมบ้าน
ป้องกันโจรผู้ร้าย และรั้วบ้านนั้นก็มึประตูสำหรับเข้าออก แม้ตัว
บ้านเองก็มีประตูหน้าต่าง คนโดยปกติก็เข้าออกทางประตู ถ้า
ป็นรั้วหรือป็นหน้าต่างเข้าหรือออก ก็เป็นการผิดปกติ ศิลก็เช่น
เดียวกัน แม้เป็นข้อห้ามดังศีล ๕ เหมือนอย่างรั้วกัน แต่นอก
จากที่ห้ามไว้นั้นก็อาจทำได้ เท่ากับมีประตูสำหรับเข้าออกอยู่
ด้วยบริบูรณ์ เพราะข้อที่พึงทำมีมาก จะแสดงไว้ก็คงไม่หมด
จึงแสดงไว้แต่ข้อห้ามที่มีจำนวนเพียงเล็กน้อยเท่านั้นเมื่อเข้าใจดังนี้
ก็จะเข้าใจต่อไปได้ว่า ผู้ที่เว้นจากข้อห้าม ทำในข้อที่ห้ามไม่ห้าม
เรียกได้ว่าเป็นคนปกติ เหมือนอย่างเข้าออกทางประตูโดยปกติ
เป็นอันได้เข้าใจความหมายของศีลโดยตรง

ศีลคือความปกติกาย ปกติวาจา ปกติใจ

ศีลแม้จะมีข้อบัญญัติน้อยหรือมากอย่างไร แต่ก็มี
ลักษณะเดียวคือความปกติ อันหมายถึงปกติกาย ปกติวาจา

ปกติใจ แต่เพราะบุคคลมีโลภะ โทสะ โมหะ หรือโลภ โกรธ หลง จึงทำให้ประพตติผิดปกติ เหตุฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงสอนให้ตั้งใจงดเว้นจากความประพตติผิดปกติต่างๆ และได้ทรงบัญญัติข้อที่พึงงดเว้นไว้โดยชัดเจน เมื่อได้ตั้งใจงดเว้นตามพระบัญญัติ ก็ชื่อว่ามศีลตามที่ตั้งงดเว้นได้

เมื่อจะตั้งปัญหาว่า อะไรชื่อว่าศีล ก็อาจยกเอาลักษณะใดลักษณะหนึ่งของการปฏิบัติดังกล่าวขึ้นพูดได้ทั้งนั้น เช่นที่แสดงไว้ในปฏิสัมภิกขมรรคว่า “เจตนา สีล เจตนาชื่อว่าศีล เจตสิก สีล เจตสิก ชื่อว่าศีล ส่วโร สีล สังวรชื่อว่าศีล อวิตติกโม สีล ความไม่ล่วงละเมิดชื่อว่าศีล” มีอธิบายว่า ที่ชื่อว่าศีลต้องประกอบด้วยเจตนาวิริตติงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เป็นต้น เจตนา นี้แหละชื่อว่าศีล วิริติ หรือเวรมณี คือความงดเว้น ชื่อว่าเจตสิก เพราะมีในใจ แม้เจตสิกคือวิริติก็ชื่อว่าศีล เมื่อมีเจตนาและเจตสิกเป็นศีลขึ้น ก็มีการสำรวมระมัดระวังเป็นอันดี แม้ความสำรวมระมัดระวัง หรือที่เรียกว่าสังวรนี้ก็ชื่อว่าศีล เมื่อมีความสังวร ก็ยอมไม่ล่วงละเมิดภัยเวรนั้นๆ แม้อวิตติกมะ ความไม่ล่วงละเมิด ก็ชื่อว่าศีล

อนึ่ง ข้อที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ อันผู้มีศีลสมาทานประพตติ เรียกว่า ลิกขาบท แม้ลิกขาบทนี้ก็เรียกว่าศีล และก็เรียกว่าศีล ๕ เพราะมี ๕ ลิกขาบท ศีล ๘ ก็เพราะมี ๘

สิกขาบท เป็นต้น ผู้ที่สมาทานศีลคือสมาทานสิกขาบทนั้นๆ ดังสมาทานว่า “ปาณาติปาตา เวรมณี สิกขาปทํ สมาธิยามิ ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบทคืองดเว้นจากการฆ่าสัตว์” ดังนี้ เป็นต้น

ความสงบ ความเป็นปกติ เป็นตัวศีล

การสมาทานสิกขาบทนี้เป็นเบื้องต้นแห่งการนำตนเข้าสู่ศีลด้วยสมาทานวิริติ เมื่อสมาทานแล้วก็รักษาไว้ด้วยดี ไม่ล่วงละเมิดด้วยความสังวร ประกอบด้วยวิริติเจตนา ความตั้งใจงดเว้น ผู้สมาทานศีลแล้วไม่ล่วงทางกายวาจา ศีลก็ไม่ขาดไม่ทะเลาะ แต่ถ้ายังคิดล่วงอยู่ หรือยังมีความคะนองกายวาจา ศีลก็ต่างพร้อยไม่บริสุทธิ์ ต่อเมื่อใจไม่คิดล่วงละเมิด และไม่คะนองกาย คะนองวาจา ศีลจึงไม่ต่างพร้อย เป็นศีลบริสุทธิ์ เพราะฉะนั้น ผู้มุ่งรักษาศีลให้บริสุทธิ์ จึงต้องรักษาเจตนาหรือใจให้ประกอบด้วยวิริติ เมื่อเป็นเช่นนี้ ศีลก็จะเกิดอยู่กับใจ ใจก็จะอยู่กับศีล เป็นใจสงบ ใจปกติ กายวาจาก็สงบปกติ ดังพระบาลีว่า

สนฺตํ ตสฺส มนํ โหติ   สนฺตา วาจา จ กมฺม จ

ใจของท่านสงบ วาจาและกรรมทางกายก็สงบ

จึงเป็นศีลตลอดกายวาจาใจ ความสงบความเป็นปกตินี้

เป็นลักษณะเอกอันเดียวของศีล เป็นตัวศีล

ศิลปะที่เป็นบารมีในจรรยาปิฎก

ศิลปะตามที่กล่าวมานี้มี ๒ ประเภทก่อน คือ ศิลปะที่เป็นกรรมกับศิลปะที่เป็นบารมี ศิลปะที่ปฏิบัติคราวหนึ่งๆ เป็นศิลปะที่เป็นกรรม เพราะเป็นกิจที่ทำ ศิลปะที่เป็นกรรมนี้แหละที่เก็บสั่งสมเป็นสันดานแห่งศิลปะในจิต ก็เป็นศิลปะที่เป็นบารมี ท่านแสดงว่าพระโพธิสัตว์ได้ทรงบำเพ็ญ สิบบารมี ทรงรักษาจิตไม่ให้โกรธ รักษา ศิลปะไว้โดยไม่อาลัยแก่ชีวิตและเลือดเนื้อ ตลอดพระชาติเป็นอันมาก จึงได้สำเร็จพระโพธิญาณในที่สุด

ดังที่แสดงไว้ในจรรยาปิฎก เล่าเรื่องดิรัจฉานบ้าง มนุษย์บ้าง เทพบ้าง ผู้รักษาศิลปะยิ่งกว่าชีวิต แม้เป็นเรื่องนิทานชาดก อันอาจเห็นว่าเก่าพ้นสมัย แต่คติของเรื่องก็ยังเป็นเครื่องสอนใจได้ ไม่มีเก่า ซ้ำยังเป็นเครื่องเตือนโดยอ้อมว่า แม้ดิรัจฉานก็ยังเห็นคุณค่าของศิลปะ โฉนมนุษย์จะไม่เห็นคุณค่าของศิลปะเล่า ดังเช่น เล่าเรื่องช้างชื่อ สิววนาค เลี้ยงมารดา งูมีพิษร้ายชื่อ ภูริทัต กระบือใหญ่เรียกว่า มหิงสราช เรื่องเหล่านี้เล่าถึงกระบือซึ่งเป็นสัตว์ใหญ่ ถูกวานรชั่วร้ายแก่ต่างๆ เช่น แก่ลิงถ่ายรด แต่ก็อดกลั้นใจไม่ทำร้ายตอบทั้งที่อาจทำได้ โดยเฉพาะเรื่องภูริทัต ที่แสดงไว้ใน ภูริทัตชาดก จัดเป็นชาดกที่แสดงสิบบารมี และจัดเป็นชาติที่สำคัญชาติหนึ่งในทศชาติ มีเรื่องโดยย่อว่า

นาคชื่อภูริทัต เป็นบุตรของท้าวธตรัฐและนางสมุทราชา

ขึ้นจากเมืองบาดาลมารักษาอุโบสถศีลที่ริมฝั่งแม่น้ำมุนาในเมืองมนุษย์ ถูกพราหมณ์ออลัมพายนจับไป บังคับให้แสดงแก่ประชาชน ตลอดจนแสดงถวายพระเจ้าพาราณสีผู้เป็นพระเชษฐาของนางสมุทรชา ต่อมาพี่น้องของภูริทัตติดตามมาช่วยแก้ไขให้พ้นจากอำนาจของพราหมณ์ออลัมพายนได้ ภูริทัตระวางจิตมีให้โกรธและทำร้ายพราหมณ์ออลัมพายน ยอมปฏิบัติตามคำสั่งให้แสดงของพราหมณ์ออลัมพายน รักษาศีลอยู่ได้ตลอดเวลา

เรื่องมนุษย์เล่าเรื่องกุมารชื่อ ชยทิส พระราชบิดาถูกไปริสาทซึ่งเป็นมนุษย์กินคนจับพระองค์ไปได้ในขณะที่เสด็จไปทรงล่าสัตว์ จะปลงประชนม์เป็นภิกษา พระราชาทรงขอผ่อนผันให้ปล่อยพระองค์เพื่อทรงทำกิจบางอย่าง และมอบหมายกิจการทั้งปวงแล้วพระองค์จะกลับมา ไปริสาทจึงปล่อยพระองค์กลับพระราชกุมารทรงขอพระราชบิดาเสด็จไปหาไปริสาทแทน ทรงรักษาสัจจวาจาสัญญาของพระราชบิดาไปริสาทเห็นความเด็ดเดี่ยวมั่นคง ไม่สะดุ้งสะเทือนของพระราชกุมาร ก็กลับเป็นฝ่ายสะดุ้งกลัว ไม่กล้าที่จะทำอันตรายได้ ปล่อยพระองค์ไป พระราชกุมารกลับเป็นฝ่ายชักนำไปริสาทมีศีลขึ้น

ส่วนเรื่องของเทพ ได้เล่าเรื่องธรรมเทพบุตรกับอธรรมเทพบุตร ฝ่ายหนึ่งคือฝ่ายธรรมเทพบุตร เทียวชักชวนมหาชน

ให้สมาทานกุศลกรรมบถ อีกฝ่ายหนึ่งคือฝ่ายอธรรมเทพบุตร ชักชวนมหาชนให้มาสมาทานอกุศลกรรมบถ รถของทั้ง ๒ ฝ่าย แล่นสวนทางมาพบกัน ฝ่ายอธรรมบังคับขู่ให้ฝ่ายธรรมหลีกเลี่ยง ถ้าไม่หลีกเลี่ยงจะเกิดมหาภัยทรมาน ฝ่ายธรรมไม่ปรารถนาจะตอบโต้ด้วย อธรรม จึงเบี่ยงรถหลีกเลี่ยงให้ด้วยจิตใจอันสงบ ฝ่ายธรรมก็ ตกจมแผ่นดินลงไป ในขณะที่นั่นเอง ชาดกเรื่องนี้เป็นเครื่องสอนว่า ทุกๆ คนเมื่อเกิดความกำเริบขึ้นในจิตเช่นความโกรธ ก็เท่ากับ เป็นอธรรมเทพบุตร จะประพฤติปอกลูกทุจริตได้ทุกอย่าง ทั้งจักชักชวนคนอื่นให้ประพฤติด้วย แต่เมื่อดับความกำเริบจิต เสียได้ อธรรมในจิตก็จกตกลงไปทันที ทั้งนี้ด้วยวิธีหลีกเลี่ยงให้ คือเอาตัวหลบ ไม่เอาตัวออกมารับออกโต้ เช่น เมื่อถูกยั่วโทษก็ไม่เอาตัวออกรับการยั่วนั้น ปล่อยให้เขาว่ายไปข้างเดียว ก็จักไม่ เกิดโทษ ซึ่งเป็นชนวนของการวิวาท การยั่วนั้นก็มักบังเกิดผล ต้องเลิกไปเอง เท่ากับฝ่ายอธรรมต้องตกจมแผ่นดิน เรื่องวิวาท ที่เกิดด้วยโทษ ก็เพราะเอาตัวออกมารับเผชิญหน้ากัน เหมือน อย่างรถวิ่งมาชนกัน เรื่องนี้มีคติสอนใจได้อย่างดีถึงวิธีปฏิบัติ ชนะอธรรมด้วยธรรม

เรื่องในชาดกต่างๆ เหล่านี้ แม้จะถือว่าเป็นเพียงนิทาน ที่นำมาเล่าอ้าง แต่ก็ยังเป็นนิทานที่ให้คติเกี่ยวกับศีลบารมี

สีลบารมี ๓ ชั้น

สีลบารมีนี้ยังแบ่งออกไปเป็น ๓ ชั้น คือ

สีลบารมี ได้แก่ ศิลที่บำเพ็ญ ด้วยรักศิลปะยิ่งกว่าบุคคลที่รักและทรัพย์สิน ดังภาษิตว่า “ผู้รักษาศิลปะยิ่งรักศิลปะ เคารพในศิลปะ เหมือนนกต้อยตีวิดรักษาไข่ เหมือนจามรีรักษาขนหาง เหมือนมารดารักษาลูกที่รัก หรือเหมือนคนตาบอดข้างหนึ่งรักษานัยน์ตาอีกข้างหนึ่งที่เหลืออยู่”

สีลอุปบารมี ได้แก่ ศิลที่บำเพ็ญ ด้วยรักศิลปะยิ่งกว่าอวัยวะร่างกายของตน ดังคำของจัมเปยยกนาควา “ร่างกายของเราจงแตกกระจายอยู่ที่นี่ เหมือนเกลบที่เขาไปรยกระจายอยู่ก็ตามที่ เราจะไม่ทำลายศิลปะ”

สีลปรมัตถบารมี ได้แก่ ศิลที่บำเพ็ญด้วยรักศิลปะยิ่งกว่าชีวิตของตน ดังคำของภุริทัตว่า “ความสละชีวิตของตนเบายิ่งกว่าหญ้าในเรา ความละเมียดศิลปะสำหรับเราเหมือนพลิกแผ่นดิน” และดังภาษิตว่า “นรชนพึงสละทรัพย์เพราะเหตุแห่งอวัยวะ เมื่อจะรักษาชีวิตพึงสละอวัยวะ เมื่อระลึกถึงธรรม พึงสละทุกอย่างทั้งอวัยวะ ทรัพย์ และแม้ชีวิต”

อานิสงส์ของศิลปะ

ศิลปะนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสพรรณนาอานิสงส์ไว้

โดยอเนกปริยาย ดังเช่นคำบอกอานิสงส์ว่า “สี่เลน สุขดี ยนฺติ ไปสู่สุคติเพราะศีล สี่เลน โภคสัมปทา โภคทรัพย์ถึงพร้อมเพราะศีล สี่เลน นิพพุตติ ยนฺติ ถึงความดับทุกข์เพราะศีล ตสฺมา สิลฺ วิโสธเย เหตุตั้งนั้นสาธุชนพึงชำระศีลให้บริสุทธิ์”

ศีลให้อานิสงส์ดังกล่าวในปัจจุบัน พึงเห็นได้ในที่ใกล้ที่สุดคือในตนเองของทุกๆ คนและในปัจจุบันนี้ คือทุกๆ คนมีความสวัสดิ ปราศจากภัยเวร ไม่ถูกทำร้ายร่างกายและชีวิต ไม่ถูกลักทรัพย์ เป็นต้น เพราะเหตุที่มีเครื่องคุ้มครองรักษาทางบ้านเมืองบ้าง ทางพระศาสนาบ้าง กล่าวเฉพาะทางพระศาสนา ก็คือ ศีล อันได้แก่ การงดเว้นจากการกระทำความชั่วของบุคคลอื่น ในที่ใดคนไม่มีศีลแก่กัน มุ่งแต่จะเบียดเบียนกัน อยู่ในที่นั้นไม่มีความสุข จะประกอบอาชีพอะไรให้เกิดความเจริญไม่ได้ ส่วนในที่ใดคนมีศีลแก่กัน อยู่ในที่นั้นจึงจะมีความสุขความเจริญ สุขดี แปลว่า การไปดี การถึงดี หมายถึงความสุขความเจริญ โภคสัมปทา แปลว่าความถึงพร้อมด้วยโภคะ หมายถึงมีโภคทรัพย์สมบูรณ์ ผลเหล่านี้ย่อมเกิดขึ้นเพราะคนที่อยู่ด้วยกันมีศีลแก่กัน คือเว้นเบียดเบียนกัน ผลอีกข้อหนึ่งคือความดับทุกข์ร้อนใจ จะเห็นได้ง่ายว่า เกิดจากศีล ฉะนั้น เมื่อพิจารณาโดยถ่องแท้แล้วจะเห็นว่า ศีลเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกคนที่อยู่ร่วมกัน และเป็นสิ่งจำเป็นของทุกๆ คน เพราะก็เป็นผู้หนึ่งๆ

บรรดาผู้ที่อยู่ร่วมกัน แม้ใจผู้ร้ายไม่มีศีลแก่บุคคลอื่น ก็ต้องมีศีลแก่พวกของตนเอง ถ้าไม่เชื่อตรงต่อพวกของตน ทำร้ายกันเอง คดโกงกันเอง ก็จะถูกคุมกันอยู่ไม่ได้ แต่บุคคลโดยมากมีความคิดคับแคบปรารถนาให้คนอื่นมีศีลแก่ตน คือ ปรารถนาไม่ให้อื่นเบียดเบียนตน แต่กลับไม่มีศีลแก่บุคคลอื่น ประพฤติเบียดเบียนเขา

พิจารณาสืบไปอีกชั้นหนึ่งว่า เพราะเหตุไรจึงปรารถนาให้คนอื่นมีศีลแก่ตน ก็ให้เห็นเหตุผลต่อไปว่า เพราะทุกๆ คนมีความรักตน รักร่างกายและชีวิต รักทรัพย์สมบัติและอื่นๆ ของตน ปรารถนาสุขแก่ตน ไม่ปรารถนาทุกข์ รวมความว่าเมตตาตนเอง ถ้าได้แผ่เมตตาเข้าไปแก่บุคคลอื่นใด ก็จะทำให้มีศีลแก่บุคคลนั้น คืองดเว้นจากการเบียดเบียนผู้นั้น เปลี่ยนเป็นเกื้อกูลอนุเคราะห์ เหมือนอย่างมารดาบิดามีศีลแก่บุตรธิดาด้วยอำนาจของเมตตา และเมื่อแผ่ไปในสัตว์ดิรัจฉาน ก็พาให้มีศีลเว้นเบียดเบียนในสัตว์ดิรัจฉาน เหมือนอย่างที่คุณมีศีลในสัตว์เลี้ยงด้วยอำนาจของเมตตาเช่นเดียวกัน ผลของศีลที่เกิดจากเมตตา นี้ ก็คือความสุขความเจริญของบุคคลผู้รับเมตตา เช่น มารดาบิดามุ่งผลคือความสุขความเจริญของบุตรธิดา เมื่อบุตรธิดามีความสุขความเจริญเต็มที่มารดาบิดาย่อมจะวางใจเป็นอุเบกขาได้ ชื่อว่าวางความปรารถนาในผลที่ยิ่งขึ้นไปกว่านั้น

และก็ย่อมมีความสุขเพราะเต็มความปรารถนาศีลที่เกิดจากเมตตาก็เป็นเช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณาดูตนเห็นว่าไม่ได้เบียดเบียนใครให้เดือดร้อนด้วยกายวาจาหรือแม้ด้วยใจ ก็ย่อมจะรู้สึกว่าเป็นผู้บริสุทธิ์และมีความสุข ผู้รักษาศีลเมื่อคอยรักษาจิตไม่ให้ปรารถนาผิด ไม่ให้โกรธ อบรมเมตตา จะมีศีลโดยง่าย และจะได้รับอานิสงส์ของศีลโดยฉับพลัน จิตใจเป็นสุคติ มีโภคทรัพย์ คือความอิมเต็ม ไม่บกพร่องไม่ทุกข์เดือดร้อน และจะแผ่ออกไปในวงแคบหรือกว้างตามขอบเขตอำนาจของศีล

สรุปลงโดยย่อที่สุดคือดับใจไม่ให้กำเริบ ไม่ให้โกรธก็จะรักษาศีลได้ และศีลก็จะรักษาผู้มีศีลให้ได้รับอานิสงส์ คือสุคติ การไปดี โภคสมบัติ ความถึงพร้อมด้วยโภคทรัพย์ และนิพพุติ ความดับทุกข์เดือดร้อน

2 030010 199164

תורב 15.00 רטרר